

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні особливості формування і управління інноваційним потенціалом регіонального розвитку туризму та рекреації із залученням молодіжного ресурсу». Тернопіль. 15-17 жовтня 2015 року

УДК 378.011.3 : 338.48-051

Щука Г.П., д.п.н., доц.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИК У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ

Shchuka G.P., Dr., Assoc. Prof.

SPECIFIC ORGANIZATION OF PRACTICE IN THE TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN TOURISM

Кожен вид професійної діяльності має власну специфіку, яка в обов'язковому порядку повинна враховуватися під час організації практики студентів. Крім того, свої особливості функціонування мають підприємства, організації та установи галузі; різняться також рівень сформованості систем галузевої професійної освіти, тощо. Цілком очевидно, що все це більшою або меншою мірою, але впливає на організацію практик у процесі підготовки майбутнього фахівця цієї галузі.

Туристська діяльність представляє собою універсальний вид діяльності, який вимагає від фахівця знання концептуальних основ туризмології, психології, географії, менеджменту, маркетингу, історії, філософії, комунікації, економіки і т.д., та умінь застосовувати їх на практиці. Внаслідок розмитості сутності туристичної діяльності до цього часу тривають дискусії з приводу моделі фахівця сфери туризму та визначення професійних компетентностей, яких повинен набути студент у процесі навчання. Так, галузевим стандартом вищої освіти (ОКХ, 2012 р.) передбачено формування у бакалаврів туризму 53 абсолютно різнопланових фахових компетентностей, які включають 170 умінь і навичок. Вочевидь, це вимагає значного обсягу практичного навчання та високого рівня його організації.

У світовій системі професійної туристської освіти склалося три моделі професійної підготовки студентів: „дуальна” (*польове навчання*) – практика проходить паралельно з навчальним процесом (навчальні заклади належать туристським підприємствам, навчальні плани розробляють туристські асоціації; найпоширеніша в Німеччині); „сандвіч” – практика проходить у середині курсу (англійський метод); „чергування” теоретичної та практичної підготовки (шведська модель).

В Україні ж дотримуються традиційної для пострадянських країн системи організації практик студентів: практична підготовка відокремлена від теоретичної і здебільшого завершує навчальний рік, сприяючи закріпленню здобутих знань на практиці. У навчальному процесі виділяють наступні види практик: ознайомча, навчальна, виробнича, переддипломна. За діючими галузевими стандартами сумарна тривалість їх незначна: від 9 кредитів на бакалавраті (3,75 % від загального навчального навантаження) до 12 кредитів у магістратурі, проте існує можливість їх подовження за рахунок варіативної частини.

У сфері туризму, на думку вітчизняних туризмологів (В. Федорченка, Н. Фоменко, Г. Цехмістрової та ін.), оптимальним варіантом є створення єдиної наскрізної програми практик, заснованої на моделі вертикальної організаційної структури, за якої всі працівники групуються за кваліфікаційними рівнями. Проте, наразі в жодному навчальному закладі такої програми не створено, оскільки галузей стандарт вищої освіти передбачає, що студент протягом навчання має опанувати тур агентським, тур операторським, екскурсійним, анімаційним, управлінським та іншими видами діяльності. Якщо з кожного виду діяльності передбачити бодай два види практики (навчальну та виробничу), за період навчання лише на бакалавраті має бути

організовано не менше 10 практик. Наскрізна програма практики виправдовує себе за наявності окремих спеціалізацій, як то „екскурсійна діяльність”, „анімаційна діяльність” тощо.

Іншою проблемою є визначення змісту практики. Стандартом визначено зміст навчальної („Вступ до фаху”) та виробничої практик, зміст інших видів практик визначають випускові кафедри. При цьому, що цікаво, зміст практики студентів туристичних спеціальностей значною мірою залежить від профілю навчального закладу, і це простежується в переважанні економічної, культурологічної, географічної і т.д. складової у її змісті.

Інша особливість організації практик на туристичних спеціальностях – визначення бази практики. Вітчизняний туристичний ринок перебуває лише на етапі свого становлення, тому число фірм, які працюють на світовому ринку туризму, незначна; кількість міжнародних туроператорів обмежена; тур агентства мають незначний штат (1-3 особи) і неохоче беруть на практику; стажування студентів за кордоном фактично зводиться до фізичної праці за повної відсутності методичного забезпечення та контролю від ВНЗ. Домовленість про проходження практики на туристичному підприємстві здебільшого здійснюється на особистісних контактах викладача чи студента, оскільки підприємство не отримує ніякої фінансової винагороди від ВНЗ.

На процес організації практик студентів туристичних спеціальностей негативно також впливає сезонність попиту на туристичні послуги. З одного боку, сезонність збільшує попит на низькокваліфіковану працю, з іншого, зменшує час, який можуть приділяти провідні фахівці підприємства студентам-практикантам. У результаті студенти старших курсів залучаються до роботи на посадах, які відповідають нижчим кваліфікаційним рівням, і мають ускладнення при виконанні завдань практики.

Навчальні заклади, які реалізують підготовку студентів туристичних спеціальностей, відповідно до галузевих стандартів вищої освіти, організовують науково-навчально-виробничі лабораторії (ННВЛ) у вигляді туристичних фірм, готелів, кафе. Це дає можливість реалізувати модель неперервної практичної підготовки студентів, які з першого курсу занурюються в реальне професійне середовище, відразу закріплюють набуті знання на практиці, експериментально перевіряють свої ідеї, проводять апробацію своїх умінь. У такому випадку викладачі кафедри та працівники лабораторії мають можливість вільно насичувати навчально-виховний та виробничий процеси інноваціями. Проте, така форма організації практичної підготовки студентів передбачає перебудову навчального процесу, ретельний відбір персоналу ННВЛ (наявність педагогічної та фахової освіти, досвіду роботи в галузі), тому зустрічається лише в окремих спеціалізованих навчальних закладах.

Таким чином, специфіка організації практик майбутніх фахівців сфери туризму полягає в тому, що, по-перше, туристична діяльність надто різнопланова і за відсутності спеціалізації неможливо вибудувати наскрізну програму практики у відповідності до діючих стандартів. По-друге, розмитість сутності туристичної діяльності ускладнює визначення професійних компетентностей, яких має набути студент протягом навчання, тому зміст практики визначається за знанієвим принципом, або, в кращому випадку, за видами діяльності. По-третє, вітчизняний туристичний ринок знаходиться на етапі свого становлення, тому відсутня достатня кількість підприємств, які працюють на рівні світових стандартів, що ускладнює пошук відповідних баз практик. Четверте, нормативно-правова база, яка покликана урегульовувати відносини між ВНЗ та базою практики застаріла, останні не мають ніякого стимулу для навчання студентів. П'яте, термін практик у більшості ВНЗ припадає на розпал туристичного сезону, що ускладнює виконання програми практики.